

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πρώτο τμήμα)
της 13ης Ιουλίου 2000*

Στην υπόθεση C-456/98,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Pretore di Brescia (Ιταλία) προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 234 ΕΚ), με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου μεταξύ

Centrosteeel Srl

και

Adipol GmbH,

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία της οδηγίας 86/653/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 1986, για τον συντονισμό των δικαιών των κρατών μελών όσον αφορά τους εμπορικούς αντιπροσώπους (ανεξάρτητους επαγγελματίες) (ΕΕ L 382, σ. 17), καθώς και των άρθρων της Συνθήκης ΕΚ που περιλαμβάνονται στο τρίτο τμήμα αυτής, υπό τον τίτλο ΙΙΙ, κεφάλαια 2 και 3, που αφορούν αντιστοίχως την ελευθερία εγκαταστάσεως και την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ιταλική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πρώτο τμήμα),

συγκείμενο από τους L. Sevón, πρόεδρο τμήματος, P. Jann (εισηγητή) και M. Wathelet, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: F. G. Jacobs

γραμματέας: R. Grass

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

- η Adipol GmbH, εκπροσωπούμενη από τους B. Terrano, δικηγόρο Τριέστης, και G. Orlandi, δικηγόρο Brescia,
- η Ιταλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον καθηγητή U. Leanza, προϊστάμενο της υπηρεσίας διπλωματικών διαφορών του Υπουργείου Εξωτερικών, επικουρούμενο από τον P. G. Ferri, avvocato dello Stato,
- η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από την M. Πατακιά και τον A. Aresu, μέλη της Νομικής Υπηρεσίας,

έχοντας υπόψη την έκθεση του εισηγητή δικαστή,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 16ης Μαρτίου 2000,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Με διάταξη της 24ης Νοεμβρίου 1998, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 15 Δεκεμβρίου 1998, ο Pretore di Brescia υπέβαλε τρία προδικαστικά ερωτήματα, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 234 ΕΚ), ως προς την ερμηνεία της οδηγίας 86/653/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 1986, για το συντονισμό των δικαίων των κρατών μελών όσον αφορά τους εμπορικούς αντιπροσώπους (ανεξάρτητους επαγγελματίες) (ΕΕ L 382, σ. 17, στο εξής: οδηγία), καθώς και των άρθρων της Συνθήκης ΕΚ που περιλαμβάνονται στο τρίτο τμήμα αυτής, υπό τον τίτλο ΙΙΙ, κεφάλαια 2 και 3, που αφορούν αντιστοίχως την ελευθερία εγκαταστάσεως και την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών.
- 2 Τα ερωτήματα αυτά ανέκυψαν στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ Centrosteeel Srl (στο εξής: Centrosteeel), εταιρίας εγκατεστημένης στη Brescia (Ιταλία), και Adipol GmbH (στο εξής: Adipol), εταιρίας με έδρα τη Βιέννη (Αυστρία).
- 3 Από τον φάκελο της κύριας δίκης προκύπτει ότι η Centrosteeel άσκησε, μεταξύ 1989 και 1991, τη δραστηριότητα του εμπορικού αντιπροσώπου προς όφελος της Adipol βάσει συμβάσεως πρακτορείας συναφθείσας μεταξύ των μερών. Μετά τη λύση της συμβάσεως, η Centrosteeel απαίτησε την πληρωμή ορισμένου ποσού ως προμήθεια.
- 4 Επειδή η Adipol αρνήθηκε να καταβάλει το ποσό που απαιτούσε από αυτήν η Centrosteeel, η διαφορά υποβλήθηκε πρωτοδικώς στον Pretore di Brescia, ενώπιον του οποίου η εναγομένη προέβαλε ότι αυτή η σύμβαση πρακτορείας ήταν άκυρη λόγω μη εγγραφής της Centrosteeel στο μητρώο πρακτόρων και εμπορικών αντι-

προσώπων, εγγραφή η οποία είναι υποχρεωτική βάσει του άρθρου 2 του ιταλικού νόμου 204, της 3ης Μαΐου 1985 (*GURI* αριθ. 119, της 22ας Μαΐου 1985, σ. 3623, στο εξής: νόμος 204).

5 Η διάταξη αυτή ορίζει ότι, σε κάθε εμπορικό επιμελητήριο, τηρείται μητρώο εμπορικών πρακτόρων και αντιπροσώπων, στο οποίο «πρέπει να εγγράφονται όσοι ασκούν ή προτίθενται να ασκήσουν τη δραστηριότητα του εμπορικού πράκτορα ή αντιπροσώπου». Το άρθρο 9 του νόμου 204 ορίζει ότι «απαγορεύεται σε πρόσωπα μη εγγεγραμμένα στο προβλεπόμενο με τον παρόντα νόμο μητρώο η άσκηση δραστηριότητας του εμπορικού πράκτορα ή αντιπροσώπου».

6 Σύμφωνα με την απόφαση περί παραπομπής, τα ιταλικά δικαστήρια έχουν κρίνει παγίως, στο παρελθόν, ότι σύμβαση εμπορικής πρακτορείας συναπτόμενη από πρόσωπο μη εγγεγραμμένο στο εν λόγω μητρώο ήταν άκυρη λόγω παραβίασης του δημοσίας τάξεως κανόνα του άρθρου 9 του νόμου 204, το πρόσωπο δε αυτό δεν μπορεί να επιδιώξει ενδίκως την είσπραξη προμηθειών ή αποζημιώσεων για την ασκηθείσα υπ' αυτού δραστηριότητα.

7 Το Δικαστήριο, επιληφθέν σχετικού προδικαστικού ερωτήματος που υπέβαλε το Tribunale di Bologna (Ιταλία), έκρινε ότι εθνική ρύθμιση που εξαρτά το κύρος συμβάσεως πρακτορείας από την εγγραφή του εμπορικού πράκτορα σε προβλεπόμενο προς τούτο μητρώο αντιβαίνει προς την οδηγία (απόφαση της 30ής Απριλίου 1998, C-215/97, Bellone, Συλλογή 1998, σ. I-2191).

8 Με την απόφαση αυτή, το Δικαστήριο αναγνώρισε ότι, όσον αφορά τον τύπο της συμβάσεως εμπορικής αντιπροσωπείας, το άρθρο 13, παράγραφος 2, της οδηγίας αναφέρει μόνον ότι για το κύρος της συμβάσεως απαιτείται όπως αυτή καταρτίζεται

εγγράφως. Δεδομένου ότι ο κοινοτικός νομοθέτης ρύθμισε εξαντλητικά το ζήτημα αυτό, τα κράτη μέλη δεν μπορούν, επομένως, πέρα από την έγγραφη κατάρτιση, να απαιτούν καμία άλλη προϋπόθεση (προπαρατεθείσα απόφαση Bellone, σκέψη 14).

- 9 Το αιτούν δικαστήριο, βασιζόμενο στην προαναφερθείσα απόφαση Bellone, παρατηρεί ότι, στο μέτρο κατά το οποίο, βάσει της πάγιας νομολογίας του Δικαστηρίου, οι οδηγίες δεν αναπτύσσουν άμεσο αποτέλεσμα στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών, η απόφαση Bellone δεν μπορούσε να έχει ως αποτέλεσμα τη μη εφαρμογή του νόμου 204 στην ενώπιόν του διαφορά. Κατ' αυτό, επομένως, επιβάλλεται ενδεχομένως η ευθεία παραπομπή στις διατάξεις της Συνθήκης, ειδικότερα στις σχετικές με την ελευθερία εγκαταστάσεως και την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών, οι οποίες, αντίθετα προς τις οδηγίες, έχουν άμεση και απευθείας εφαρμογή στις εθνικές έννομες τάξεις. Το ενδεχόμενο ασυμβίβαστο της ιταλικής νομοθεσίας προς τις κοινοτικές αυτές αρχές θα συνεπαγόταν αναπόφευκτα τη μη εφαρμογή της εθνικής νομοθεσίας.
- 10 Υπό τις περιστάσεις αυτές, το αιτούν δικαστήριο αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα εξής προδικαστικά ερωτήματα:
- «1) Πώς πρέπει να ερμηνευθούν τα άρθρα 52, 53, 54, 55, 56, 57 και 58 της Συνθήκης ΕΚ; Ειδικότερα, αποτελούν περιορισμό της ελευθερίας εγκαταστάσεως τα άρθρα 2 και 9 του ιταλικού νόμου 204/1985, βάσει των οποίων είναι υποχρεωτική η εγγραφή σε μητρώο για οποιονδήποτε αναπτύσσει δραστηριότητα εμπορικού αντιπροσώπου, και είναι άκυρη η σύμβαση αντιπροσωπεύσεως που συνάπτει ο μη εγγεγραμμένος στο μητρώο;
- 2) Εμποδίζουν οι διατάξεις των άρθρων 52 έως 58 της Συνθήκης περί της ελεύθερης εγκαταστάσεως την εφαρμογή εθνικής κανονιστικής ρυθμίσεως η οποία εξαρτά το κύρος συμβάσεως αντιπροσωπεύσεως από την εγγραφή του εμπορικού αντιπροσώπου σε ειδικό μητρώο;

- 3) Εμποδίζουν οι διατάξεις των άρθρων 59 έως 66 της Συνθήκης περί της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών την εφαρμογή εθνικής κανονιστικής ρυθμίσεως η οποία εξαρτά το κύρος συμβάσεως αντιπροσωπεύσεως από την εγγραφή του εμπορικού αντιπροσώπου σε ειδικό μητρώο;»

Επί του παραδεκτού

- 11 Η Adipol, η Ιταλική Κυβέρνηση και η Επιτροπή υποστηρίζουν ότι η προδικαστική παραπομπή είναι απαράδεκτη διότι:

- βασίζεται σε εσφαλμένη εκτίμηση των περιστατικών, αφού η Centrosteeel δεν ενεργούσε ως εμπορικός πράκτορας, αλλά απλώς εισέπραξε ορισμένες πληρωμές από την Adipol βάσει διακανονισμού του οποίου το κύρος είναι αμφίβολο (Adipol)·

- οι διάδικοι στη διαφορά της κύριας δίκης δεν επικαλέστηκαν τις διατάξεις της Συνθήκης περί της ελευθερίας εγκαταστάσεως και της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών (Adipol)·

- οι διατάξεις του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου δεν παρέχουν αρμοδιότητα στα ιταλικά δικαστήρια προς επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης, αφού μόνον τα αυστριακά δικαστήρια είναι αρμόδια προς τούτο (Επιτροπή)·

- τα υποβληθέντα ερωτήματα είναι απρόσφορα προς επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης (Adipol, Ιταλική Κυβέρνηση και Επιτροπή).
- 12 Συναφώς, πλην του τελευταίου προβληθέντος επιχειρήματος, το οποίο συνδέεται στην πραγματικότητα με την ουσία της υποθέσεως και, επομένως, θα εξεταστεί με αυτήν, οι λοιπές προβληθείσες ενστάσεις απαράδεκτου των ερωτημάτων δεν μπορούν να γίνουν δεκτές για τους λόγους που ανέπτυξε ο γενικός εισαγγελέας στα σημεία 10 έως 27 των προτάσεών του και τους οποίους συμμερίζεται το Δικαστήριο.

Επί της ουσίας

- 13 Προκαταρκτικά, επιβάλλεται η υπόμνηση ότι η οδηγία αποβλέπει στην εναρμόνιση του δικαίου των κρατών μελών όσον αφορά τις έννομες σχέσεις μεταξύ των μερών σε σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας, ανεξάρτητα από οποιοδήποτε διασυνοριακό στοιχείο. Επομένως, το πεδίο εφαρμογής της εκτείνεται πέραν εκείνου των θεμελιωδών ελευθεριών που καθιερώνει η Συνθήκη.
- 14 Επιβάλλεται επίσης η υπόμνηση ότι, με την προαναφερθείσα απόφαση Bellone, το Δικαστήριο αποφάνθηκε επί πανομοιότυπης καταστάσεως με εκείνη που έδωσε λαβή στη διαφορά που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, ήτοι το κύρος συμβάσεως πρακτορείας, που διέπεται από το ιταλικό δίκαιο, όταν ο πράκτορας δεν είναι εγγεγραμμένος στο μητρώο πρακτόρων και εμπορικών αντιπροσώπων. Με την απόφαση αυτή, το Δικαστήριο έκρινε ότι εθνική ρύθμιση που εξαρτά το κύρος συμβάσεως πρακτορείας από την εγγραφή του εμπορικού πράκτορα σε ένα τέτοιο μητρώο αντιβαίνει προς την οδηγία.

- 15 Βεβαίως, είναι αληθές ότι από πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, προκύπτει ότι, ελλείπει πρόσφορης μεταφοράς στο εθνικό δίκαιο, μια οδηγία, αυτή καθαυτή, δεν γεννά υποχρεώσεις εις βάρος ιδιώτη (αποφάσεις της 26ης Φεβρουαρίου 1986, 152/84, Marshall, Συλλογή 1986, σ. 723, σκέψη 48), και της 14ης Ιουλίου 1994, C-91/92, Faccini Dori, Συλλογή 1994, σ. I-3325, σκέψη 20).
- 16 Πάντως, από πάγια επίσης νομολογία του Δικαστηρίου (αποφάσεις της 13ης Νοεμβρίου 1990, C-106/89, Marleasing, Συλλογή 1990, σ. I-4135, σκέψη 8· της 16ης Δεκεμβρίου 1993, C-334/92, Wagner Miret, Συλλογή 1993, σ. I-6911, σκέψη 20· της 14ης Ιουλίου 1994, Faccini Dori, προπαρατεθείσα, σκέψη 26, και της 27ης Ιουνίου 2000, C-240/98 έως C-244/98, Océano Grupo Editorial et Solvat Editores, Συλλογή 2000, σ. I-4941, σκέψη 30) προκύπτει ότι, εφαρμόζοντας το εθνικό δίκαιο — είτε πρόκειται για προγενέστερες είτε για μεταγενέστερες της οδηγίας διατάξεις — ένα εθνικό δικαστήριο, που καλείται να το ερμηνεύσει, οφείλει να πράξει τούτο κατά το μέτρο του δυνατού υπό το φως του κειμένου και του σκοπού της οδηγίας, ώστε να επιτευχθεί το αποτέλεσμα που αυτή επιδιώκει, συμμορφούμενο έτσι προς το άρθρο 189, τρίτο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρο 249, τρίτο εδάφιο, ΕΚ).
- 17 Εναπόκειται έτσι στο αιτούν δικαστήριο, το οποίο έχει επιληφθεί διαφοράς που εμπίπτει στον τομέα εφαρμογής της οδηγίας και οφείλεται σε περιστατικά μεταγενέστερα από τη λήξη της προθεσμίας μεταφοράς της οδηγίας αυτής στο εσωτερικό δίκαιο, όταν εφαρμόζει τις διατάξεις του εθνικού δικαίου ή πάγια εθνική νομολογία, όπως φαίνεται να συμβαίνει στην περίπτωση της υποθέσεως της κύριας δίκης, να τις ερμηνεύσει κατά τέτοιο τρόπο ώστε να μπορούν να τύχουν εφαρμογής σύμφωνης προς τους σκοπούς της οδηγίας. Συναφώς, όπως παρατήρησε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 36 των προτάσεών του, φαίνεται ότι το Corte suprema di cassazione [ιταλικό ακυρωτικό], κατόπιν της προπαρατεθείσας αποφάσεως Bellone, έχει ήδη μεταβάλει τη νομολογία του υπό την έννοια ότι η μη τήρηση της υποχρεώσεως εγγραφής στο μητρώο των πρακτόρων και εμπορικών αντιπροσώπων, που επιβάλλει ο νόμος 204, δεν συνεπάγεται πλέον, στο ιταλικό δίκαιο, την ακυρότητα της συμβάσεως πρακτορείας.

- 18 Ενόψει των προεκτεθέντων, δεν είναι πλέον αναγκαίο, όπως ορθώς προβάλλουν η Ιταλική Κυβέρνηση και η Επιτροπή, να δοθεί απάντηση στα ερωτήματα του αιτούντος δικαστηρίου τα οποία αναφέρονται στις διατάξεις της Συνθήκης περί της ελευθερίας εγκαταστάσεως και της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών, αφού η εκκρεμής ενώπιον του εν λόγω δικαστηρίου διαφορά μπορεί να επιλυθεί με βάση την οδηγία και τη νομολογία του Δικαστηρίου περί των αποτελεσμάτων των οδηγιών.
- 19 Υπό τις περιστάσεις αυτές, στα υποβληθέντα ερωτήματα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι εθνική ρύθμιση που εξαρτά το κύρος συμβάσεως πρακτορείας από την εγγραφή του εμπορικού πράκτορα σε προβλεπόμενο προς τούτο μητρώο αντιβαίνει προς την οδηγία. Το εθνικό δικαστήριο οφείλει, όταν εφαρμόζει διατάξεις του εθνικού δικαίου προγενέστερες ή μεταγενέστερες της εν λόγω οδηγίας, να τις ερμηνεύει κατά το μέτρο του δυνατού υπό το φως του κειμένου και του σκοπού της οδηγίας, ώστε αυτές να μπορούν να τύχουν εφαρμογής σύμφωνης προς τους σκοπούς της οδηγίας αυτής.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 20 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Ιταλική Κυβέρνηση και η Επιτροπή, που κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπιπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πρώτο τμήμα),

κρίνοντας επί των ερωτημάτων που του υπέβαλε με διάταξη της 24ης Νοεμβρίου 1998 ο Pretore di Brescia, αποφαινεται:

Εθνική ρύθμιση που εξαρτά το κύρος συμβάσεως πρακτορείας από την εγγραφή του εμπορικού πράκτορα σε προβλεπόμενο προς τούτο μητρώο αντιβαίνει προς την οδηγία 86/653/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 1986, για τον συντονισμό των δικαίων των κρατών μελών όσον αφορά τους εμπορικούς αντιπροσώπους (ανεξάρτητους επαγγελματίες). Το εθνικό δικαστήριο οφείλει, όταν εφαρμόζει διατάξεις του εθνικού δικαίου προγενέστερες ή μεταγενέστερες της εν λόγω οδηγίας, να τις ερμηνεύει κατά το μέτρο του δυνατού υπό το φως του κειμένου και του σκοπού της οδηγίας, ώστε αυτές να μπορούν να τύχουν εφαρμογής σύμφωνης προς τους σκοπούς της οδηγίας αυτής.

Sevón

Jann

Wathelet

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 13 Ιουλίου 2000.

Ο Γραμματέας

Ο Πρόεδρος του πρώτου τμήματος

R. Grass

L. Sevón